

Smjernice i prijedlozi koalicije udruga i građanskih inicijativa 'Zero Waste Hrvatska' za izradu Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske 2015.-2021.

Svjesni činjenice hitnosti donošenja novog Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske 2015.-2021. donosimo prijedloge za novi Plan vezane uz sam sadržaj Plana kao i uz postupak javnog savjetovanja.

Smjernice i prijedloge su na temelju pristiglih inputa udruga iz koalicije 'Zero Waste Hrvatska' sastavili:

Marko Košak,
voditelj programa Gospodarenje otpadom, Zelena akcija
marko@zelena-akcija.hr
099 272 5226

Gabrijela Medunić-Orlić,
izvršna direktorica, Sunce
gabrijela@sunce-st.org
091 536 0837

Popis svih udruga i građanskih inicijativa koje potpisuju komentare nalazi se na kraju dokumenta.

Smjernice i prijedlozi:

POSTUPAK JAVNOG SAVJETOVANJA

S obzirom na najavljene značajne izmjene Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske (PGO RH), kao i propuste učinjene tijekom javne rasprave u listopadu 2015., a koji su detaljno obrazloženi u primjedbama 'Zero Waste Hrvatska' koalicije, ovim putem sugeriramo sljedeće:

- **Održavanje javnog savjetovanja preko središnjeg državnog internetskog portala za savjetovanja s javnošću** (<https://savjetovanja.gov.hr/>) u trajanju od najmanje 30 dana.
- **Održavanje savjetovanja s javnošću u minimalno 4 veća grada Hrvatske** (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek) na kojima će se okupiti odgovorne osobe gradova, općina i županija, komunalnih tvrtki, gospodarskog sektora te nevladinih organizacija (predstavnici okolišnih organizacija, udruga potrošača i dr.). Ova savjetovanja trebaju doprinijeti postizanju javnog konsenzusa u gospodarenju otpadom.

U međuvremenu predlažemo da Ministarstvo zaštite okoliša i prirode gradovima i općinama koji su u procesu donošenja svojih PGO pošalje naputak o odgodi izrade lokalnih planova gospodarenja otpadom do donošenja nacionalnog PGO i usklađivanja s njime. Primjerice, upoznati smo s činjenicom kako je Grad Split krenuo u izradu novog Plana gospodarenja otpadom (koji se trenutno nalazi na javnoj raspravi) koji u ovom slučaju neće biti usuglašen s

nacionalnim Planom te je njegov prijedlog vrlo sličan prethodnom PGO grada Splita koji velikim dijelom nije realiziran. Svako ishitreno donošenje lokalnih PGO bez okvira u vidu nacionalnog Plana je pokušaj manipulacije i nepotrebno trošenje novaca poreznih obveznika.

SADRŽAJ PLANA GOSPODARENJA OTPADOM

- **Novi PGO treba se temeljiti na načelima cirkularne ekonomije**, a gospodarenje otpadom treba biti uređeno sukladno prioritetima definiranim Direktivama EU te je sukladno navedenom potrebno doraditi viziju Plana prema zero waste konceptu (smanjenje, ponovna uporaba, recikliranje i kompostiranje otpada) koji isključuje bilo kakvo spaljivanje otpada i otpadnog mulja i teži smanjenju količina odloženog otpada na odlagališta na najmanju moguću razinu.
- **Novi Plan se treba temeljiti na projekcijama koje neće predviđati porast količine otpada**, odnosno količine otpada za koje će se planirati obrada trebaju ostati na razini 2014. godine ili se smanjiti uzevši u obzir kvalitetne mjere za smanjivanje nastanaka otpada. Smanjenje količina otpada upravo je cilj resursno učinkovite Europe.
- **Novi PGO treba odbaciti koncept regionalnih centara za gospodarenje otpadom (RCGO)** koji je zasnovan na prikupljanju velikih količina miješanog otpada, prevoženju u regionalne centre, mehaničko-biološkoj obradi s proizvodnjom velikih količina RDF-a (osušeno smeće) za spaljivanje u cementarama i spalionicama otpada. Smatramo da su RCGO promašen koncept koji je neprihvatljiv ukoliko se želi uspostaviti kvalitetan zero waste sustav gospodarenja otpadom u RH te je stoga na njihovu izgradnju potrebno uvesti trajni i neopozivi moratorij. U RCGO koji su u visokoj fazi izgrađenosti i za koje ne postoji mogućnost njihovog zatvaranja zbog obaveza prema EU potrebno je temeljito promijeniti koncept i obavljanje samo onih aktivnosti koje nisu štetne po okoliš - pretovar reciklanata, sortiranje, kompostiranje. Novim PGO mora se propisati rješavanje problema gospodarenja otpadom na lokalnoj razini u okviru gradova i općina. Analizom varijantnih rješenja prema ekonomskim, ekološkim i socijalnim parametrima može se lako dokazati da je takav koncept puno ekološki i socijalno prihvatljiviji i ekonomski isplativiji od koncepta megalomanskih regionalnih centara. Sva varijantna rješenja koja će biti obrađena novim prijedlogom PGO moraju sadržavati analizu isplativosti i utjecaja na okoliš i zdravlje te za provedbu Plana moraju biti definirani izvori financiranja.
- **Novi PGO mora u najvećoj mogućoj mjeri ojačati prioritete na području gospodarenja otpadom (sprečavanje nastanka otpada, ponovna upotreba i recikliranje)**. PGO mora omogućiti JLS da mogu osigurati građanima infrastrukturu za odvajanje otpada na kućnom pragu, izgradnju centara za ponovnu uporabu otpada te izgradnju postrojenja za sortiranje, kompostiranje i pretovar reciklanata (izvan područja koja se nalaze nad tokovima podzemnih voda, unutar zona zaštite/izvorišta javne opskrbe), a ujedno i sadržavati niz obaveza koje JLS moraju ispuniti sukladno tim koracima.
- **Novi PGO ne smije dozvoljavati izgradnju građevina za energetska oporabu otpada (spalionica) niti spaljivanje otpada u cementarama**. Kao rješenja za zbrinjavanje ostatnog miješanog otpada moraju se analizirati postrojenja koja su svjetski najbolje dostupne prakse prema brojnim analizama. Primjerice, MRBT postrojenja koja mehaničkom i biološkom obradom mogu zbrinuti više od 80% miješanog otpada, dok se

preostalih 10-20% otpada koji je stabilan i inertan potom može sigurno odložiti na uređena manja odlagališta izvan naselja na lokacijama koje nisu vodozaštitne zode, blizina izvora pitke vode ili slično. Postoje i postrojenja koja miješani otpad pretvaraju u sintetički pijesak koji se potom koristi kao vrijedna sirovina za proizvodnju crijepa, pločica, vrtnih stolova, rubnika itd. Rezultat takve obrade opet je malena količina (5-10%) u potpunosti stabilnog i inertnog otpada koji se lako zbrinjava na na uređenom odlagalištu uz vršenje konstantnog monitoringa. Dostupne analize varijantnih rješenja pokazuju da su navedeni načini zbrinjavanja ostatnog otpada puno prihvatljiviji od spaljivanja i odlaganja pepela od kojeg je dobar dio i opasni otpad. Potrebno je novim PGO analizirati različita varijantna rješenja za ostatni otpad bazirana na procesu recikliranja, a ne na procesu pripreme za termičku obradu tj. spaljivanje.

- **Novi PGO treba sukladno Zakonu sadržavati Plan sprječavanja nastanka otpada te je potrebno u mjere koje su predviđene nacrtom Plana uvrstiti:**
 - Plan sprječavanja nastanka plastike. Kako bi se smanjila potrošnja plastičnih vrećica potrebno je u Plan implementirati prošlogodišnje izmjene Direktive o ambalaži koje se tiču smanjenja potrošnje plastičnih vrećica. Više je svjetskih gradova i općina do sada zabranilo uporabu plastičnih vrećica ili nametnulo poreze za svaku izdanu vrećicu. Rezultati su ovakvih poteza i više nego pozitivni te stoga i RH mora provesti određene mjere.
 - Potrebno je definirati cilj za smanjenje otpada od hrane kao i obavezu supermarketa za doniranje neprodane hrane u dobrotvorne svrhe. Navedeno mora biti dio učinkovitog nacionalnog sustava doniranja hrane.
 - Potrebno je uvesti zabranu besplatnih reklamnih materijala za kućanstvo u poštanskim sandučićima.
 - Proizvođači moraju snositi odgovornost za proizvod te je stoga potrebno uvesti takse proizvođačima ili zabraniti upotrebu određenih vrsta proizvoda koji se ne mogu pravilno obnoviti, popraviti, reciklirati ili kompostirati.
 - Potrebno je otvoriti mreže centara s ambalažom koja omogućuje ponovno korištenje i uvesti sistem smart kartice koja bi poticala kupovinu ambalaže koja se može višekratno upotrebljavati.
 - Potrebno je osigurati izdvajanje biootpada iz toka otpada koji se obrađuje putem poticanja kućnog kompostiranja kao i kompostiranja u odgojno obrazovnim ustanovama.
 - Javne institucije, te osobito odgojno-obrazovne i visoko-obrazovne institucije trebaju biti u praksi uključene u sprječavanje nastanka otpada istovremeno educirajući nove odgovorne naraštaje. U praksi to znači zabranu upotrebe jednokratnih plastičnih proizvoda u ovim ustanovama i provedbu principa izbjegavaj/smanji gdje god je to moguće.
 - Potrebno je raznolikim edukativnim kampanjama stimulirati građanstvo na smanjenje količine otpada u nastanku.

- **Mjere koje trebaju biti razmotrene i uvrštene**, a sa ciljem osiguravanja da se novi PGO temelji na hijerarhiji i prioritetima u gospodarenju otpadom doprinoseći na taj način cirkularnoj ekonomiji i štednji prirodnih resursa te istovremeno bude provediv, su:

- **Hitno donošenje Uredbe o komunalnom otpadu** koja će propisati lako dostupno i isplativo odvajanje otpada. Prioritet u uspostavi odvojenog prikupljanja otpada treba biti osiguravanje odvojenog prikupljanja komunalnog otpada putem sustava „od vrata do vrata“ koji se pokazao kao najuspješniji (temeljitim planiranjem i odabirom kanti ili vrećica sukladno potrebama građana). Sustav mora biti dostupan građanima na kućnom pragu, a ukoliko u stambenim zgradama isti nije moguće uspostaviti, potom se spremnici za odvajanje moraju postaviti ispred zgrade u kavezima pod ključem kojima imaju pristup samo određeni stanari.
- **Osiguravanje naplate miješanog komunalnog otpada prema stvarno proizvedenoj količini** i revizija dosad uvedene naplate po volumenu/količini koja u pojedinim JLS nije prema stvarnoj količini/volumenu već prema proizvoljno nametnutom. Sustav treba pravedno nagrađivati one koji produciraju manje količine otpada te ga odvajaju i recikliraju, dok oni koji proizvode više miješanog otpada i ne odvajaju, to trebaju i platiti.
- **Izrada nacionalnog akcijskog plana kućnog kompostiranja.** Republika Hrvatska već sada ne poštuje obveze iz Ugovora o pristupanju RH Europskoj uniji u pogledu postupanja s biorazgradivim otpadom. Potrebno je provesti izmjene zakona i propisa kako bi se omogućila provedba mjera za rješanje problema biootpada.
- **Uključivanje smjernica za otvaranje centara za ponovnu uporabu** koje će osigurati da sredstva FZOEU budu dostupna svim kvalitetnim projektima takvih centara.
- **Ravnomjerna raspodjela kompostana u svim dijelovima Hrvatske.** Plan jasno treba predvidjeti broj, lokacije i kapacitete budućih kompostana s obzirom na raspoložive količine biootpada, procjenu troškova te vremenski i financijski plan realizacije. U obzir treba uzeti mogućnosti postojećih kompostana i bioplinskih postrojenja kao i razloge ne postizanja punih kapaciteta rada.
- **Izgradnju kompostana na svim otocima** budući je organizacija odvojenog prikupljanja biootpada te njegovo kompostiranje znatno jeftinija od prijevoza biootpada na kopno, te pridonosi stvaranju humusa koji je nužan za otočku poljoprivredu. Također stvaraju se radna mjesta što može doprinijeti zadržavanju otočkog stanovništva.
- **Mjere za povećanje kapaciteta Republike Hrvatske za recikliranje različitih vrsta otpada.** Naime, dosadašnja praksa pokazala je kako u Hrvatskoj još uvijek ne postoje dovoljni kapaciteti za materijalnu uporabu različitih vrsta otpada te kako pojedina komunalna poduzeća imaju problema s plasmanom odvojeno prikupljenih pojedinih vrsta komunalnog otpada posebice stakla i plastike
- **Izrada nacionalnog Plana gospodarenja opasnim otpadom** jer on još uvijek najčešće završava na divljim odlagalištima ili na legalnim odlagalištima pomiješan zajedno s komunalnim otpadom.
- **Uspostava baze divljih odlagališta, sanacija i kaznena odgovornost za njihov nastanak.**
- **Izrada i provedba programa uključivanja malog i srednjeg poduzetništva u sektor recikliranja** otpada. Za punu provedbu, kao i iskorištenje kapaciteta cirkularne ekonomije nužno je uključivanje poduzetništva, što posebno vrijedi za otpadnu plastiku i neke druge kategorije otpadnih tvari i predmeta.

- **Uvođenja poticaja za postrojenja koja recikliraju razne vrste otpada kao i za kompostane.**
- Izrada i provedba **plana otkupa odvojenog otpada**. Uvođenje novog sustava otkupa sekundarnih sirovina koji bi poticao fizičke i pravne osobe na odvajanje reciklabilnih tvari kroz:
 - Definiranje obaveze jedinica lokalne samouprave da planiraju lokacije za izgradnju dovoljnog broja reciklažnih dvorišta i kompostana
 - Definiranje obaveze komunalnih društava da izgrade i organiziraju rad reciklažnih dvorišta (fiksni i jefitni mobilni koji bi se mogli smjestiti na javnim površinama po unaprijed definiranom rasporedu) na način da se od građana i pravnih osoba otkupljuje odvojeni otpad prema definiranoj cijeni i zadanoj kvaliteti
 - Financijsko stimuliranje građana i poslovnih subjekata za odvajanje otpada kroz smanjenje računa za odvoz ostatnog otpada i jasan obračun po količini predanog ostatnog otpada
 - Uvođenje efikasnog sustava nadzora odvajanja otpada (ojačati komunalno redarstvo)
 - Uvođenje osiguranog otkupa sirovina za komunalna društva na razini Republike Hrvatske i tako olakšati posao komunalnim društvima i dobiti veću cijenu sirovina zbog stalnih i osiguranih količina.

- **Kako bi novi PGO jasno dao pregled postojećeg stanja, svakako mora obuhvaćati i navedene podatke koje prethodni nacrt nije sadržavao:**
 - podaci o općinama i gradovima koji provode odvojeno prikupljanje otpada kao i količinama pojedinih vrsta odvojenog prikupljanja otpada te razinama uspješnosti. Za ove podatke potrebno je izraditi prikaze na razini Hrvatske kao što je to u postojećem nacrtu Plana učinjeno za odlagališta otpada, ilegalna odlagališta, planirane centre za gospodarenje otpadom i dr. Jedino s točnim prikazom početnih podataka moguće je raditi na unaprjeđenju mjera odvojenog prikupljanja otpada te postaviti ciljeve ispunjavanja za novi PGO-om.
 - pregled stanja za tokove različitih vrsta korisnog otpada iz komunalnog otpada (papir, plastika, staklo, metal, biootpad, teksti, glomazni otpad) te osobito one za koje je predviđena zakonska obveza osiguravanja odvojenog prikupljanja.
 - točan pregled stopa recikliranja na razini Hrvatske za svaku komponentu u komunalnom otpadu (papir, biootpad, staklo, metal) te osobito za one komponente koje predstavljaju najveći udio u komunalnom otpadu.
 - prikaz odnosa postojećih kapaciteta za obradu biootpada i predviđenih količina biootpada, obrazloženje razloga nedostizanja punih kapaciteta kod postrojenja za obradu biootpada, mjere koje će doprinijeti iskorištavanju postojećeg potencijala kao i mjere za izgradnju novih kompostana.
 - Svaka od usvojenih mjera u novom Planu treba sadržavati pokazatelje provedbe, a predloženi su:

- Količine odvojeno prikupljenog otpada (staklo, plastika, metar, papir, karton, tekstil) iz domaćinstava.
- Količine odvojeno prikupljenog biootpada.
- Količine kompostiranog otpada i broj izgrađenih kompostana.
- Količine oporabljenog otpada isključujući energetske oporabu.
- Obuhvat stanovništva obuhvaćen odvojenim prikupljanjem otpada na kućnom pragu (sustav od vrata do vrata)
- Obuhvat stanovništva obuhvaćen odvojenim prikupljanjem otpada putem zelenih otoka i reciklažnih dvorišta.

STRATEŠKA STUDIJA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Tražimo izradu studije koja bi argumentirano donosila zaključke, a ne samo opravdavala korake u Planu, kao što je to bio slučaj sa prošlom. Detaljne primjedbe na Studiju utjecaja na okoliš prošlog prijedloga PGO RH su opisane u dokumentu u prilogima te tražimo izradu nove studije koja će ispraviti sve nedostatke prošle.

Prijedloge potpisuju:

1. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
2. Zelena akcija
3. Zelena Istra
4. ZEO Nobilis
5. Franjo Koščec
6. Eko Pan Karlovac
7. Udruga za zaštitu prirode i okoliša ZELENI OSIJEK
8. Brodsko ekološko društvo BED
9. Udruga BIOM
10. DOOR
11. Udruga "Eko-Zadar"
12. Zelena akcija Mičevac
13. Centar za zaštitu ptica grabežljivica GRIFON
14. Ekološka udruga EKO - EKO Komin
15. EKO UDRUGA KOSINJ
16. Ekološko društvo Koprivnica
17. Udruga Baobab
18. Ekološka udruga Una
19. Udruga Žmergo
20. Ekološka udruga Krka Knin
21. EKO - DRUŠTVO ZELENO ZAGORJE SVETI KRIŽ ZAČRETJE
22. Ekološko društvo "Žumberak"
23. Mažuran
24. Ekološka udruga Pineta
25. Udruga za ekologiju i kulturu Eia

26. UDRUGA ZA OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE STOBREČA
EPETIUM
27. Eko Ombla
28. Eko Omblíci
29. Zelena akcija Stari Mikanovci
30. ED Lijepa naša-Zabok
31. EKOLOŠKO DRUŠTVO EKO OROSLAVJE
32. Divina Natura
33. Ekološko turistička udruga Šolte
34. Udruge Pulentoda, ekološko društvo za inicijativu mladih
35. Udruga za održivi razvoj UZOR
36. Dalmatica Viva
37. Ekološka udruga Izvor
38. Argonauta
39. ZELENI DAN
40. IRRE Institut za ruralni razvoj i ekologiju
41. EKOTURISTIKO
42. Lička ekološka akcija LEA
43. Ekološka udruga Primošten
44. Sovinjak
45. Društvo Marjan
46. Eko breza
47. EKO-Udruga „Ravni kotari“
48. Eko Zagreb
49. Građanska inicijativa Karepovac – drugo lice Splita
50. Građanska inicijativa Karlovac
51. Građanska inicijativa Koprivnica kakvu zaslužujemo
52. Krizni Eko Kaštelanski stožer
53. Krizni Eko Stožer Marišćina
54. Krizni Eko stožer Varaždin
55. Krizni Eko stožer Zagreb
56. Priroda i društvo
57. RAST Lećevica
58. Udruga Okoliš
59. Udruga za zaštitu okoliša Resnik
60. UZOR Hrvatske
61. Zmajevac
62. Zvona Zagore

